

ความรู้ความเข้าใจและบทบาทของชุมชนในการบริหารงาน
ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของอุทยานแห่งชาติน้ำพอง*
KNOWLEDGE AND ROLE OF COMMUNITY IN THE ADMINISTRATION
OF NATURAL RESOURCE CONSERVATION
OF NAM PHONG NATIONAL PARK

ชาติบัญชา เพชรสุก*, กฤษวรรณ โล่ห์วัชรินทร์

Chatbuncha Phetsuk, Grichawat Lowatcharin

วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

College of Local Administration, Khon Kaen University, Thailand

*Corresponding author E-mail: grichawat@kku.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความรู้ความเข้าใจของชุมชนรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติน้ำพอง 2) ศึกษาบทบาทของชุมชนในการบริหารงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชนรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติน้ำพอง 3) ทราบผลของการบริหารงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติน้ำพองผ่านเครือข่ายชุมชน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่มีที่อยู่อาศัยอยู่บนเส้นทางเข้าที่ทำการอุทยานแห่งชาติน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 202 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงบรรยาย ผลการวิจัยพบว่า 1. ความรู้ความเข้าใจของชุมชนรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น แสดงผลการวิจัยเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 41 - 50 ปี มีระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ประกอบอาชีพรับจ้าง มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากกว่า 15,000 บาท ส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการอาศัยอยู่ในชุมชนมากกว่า 15 ปี และไม่ได้เป็นสมาชิกอาสาสมัครพิทักษ์อุทยานแห่งชาติสัตว์ป่า และพันธุ์พืช และ 2) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติน้ำพอง ในภาพรวม มีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับมาก 2. บทบาทของชุมชนในการบริหารงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชนรอบแนวเขตอุทยาน

* Received January 23, 2023; Revised February 24, 2023; Accepted March 30, 2023

แห่งชาติน้ำพอง อยู่ในระดับปานกลาง และ 3. ผลของการบริหารงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติน้ำพองผ่านเครือข่ายชุมชน การที่เครือข่ายชุมชนเข้ามามีบทบาทในการบริหารงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติจะมีผลต่อการบริหารงานในระดับมากที่สุด สามารถลดความขัดแย้งระหว่างคนกับป่าได้มีผลต่อการบริหาร การดำเนินงานร่วมกันระหว่างชุมชนและอุทยานแห่งชาติจะสามารถช่วยรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ควบคู่ไปกับการดำรงชีวิตตามวิถีชุมชนได้

คำสำคัญ: ความรู้ ความเข้าใจ, บทบาทของชุมชน, การบริหารงาน, การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ, อุทยานแห่งชาติน้ำพอง

Abstract

This research aims to: 1) study the level of knowledge and skill of natural resource conservation management 2) study the role of communities and factors influencing the role of the community in the management of natural resource conservation in Nam Phong National Park, and 3) get the results of conservation administration of Nam Phong natural resources through community networks. This research is quantitative. The population were residents of three communities located on the route to the Nam Phong National Park Office in Khon Kaen Province. Data were collected with questionnaires from 202 residents. The research tools were questionnaires. The statistical data used in the study include percentages, averages, and standard deviations, and descriptive statistical data are used to analyze the data. The research results show that: 1. The knowledge and understanding of the communities around Nam Phong National Park in Khon Kaen Province are divided into two parts: (1) The general information is mainly for women, aged between 41 and 50, with a high school education, employment, and a higher average monthly income of 15,000 baht; most of them have lived in the community for more than 15 years, and they are not volunteers for national parks and wildlife protection. (2) Overall understanding of natural resource conservation and management in Nam Phong 2. The role of communities in the protection and management of natural resources in communities around Nam Phong National Park 3. The results of natural resource conservation in Nam Phong through community networks; the role of community networks in natural resource conservation and management will have the

greatest impact on management, and they can reduce conflicts and affect the effectiveness of management. Cooperation between communities and national parks will help protect natural resources and community lifestyles.

Keywords: Knowledge, Community's Role, Administration, Natural Resources Conservation, Nam Phong National Parks

บทนำ

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา พื้นที่ป่าอันเป็นแหล่งทรัพยากรป่าไม้ที่มีความสำคัญต่อการสร้างสมดุลต่อระบบนิเวศได้ลดน้อยถอยลงจากการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาประเทศ เนื่องจากการบุกรุกแย่งชิงทรัพยากรโดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรป่าไม้อันเป็นแหล่งอาหารและที่อยู่อาศัยที่สำคัญของสัตว์ป่า จากข้อมูลสถิติพื้นที่ป่าไม้ใน พบว่าพื้นที่ป่าไม้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นสองช่วงเวลาใหญ่ ๆ คือ ช่วง พ.ศ. 2561 – 2541 พื้นที่ป่าไม้ลดลงในอัตรา 2.21 ล้านไร่ต่อปี ในขณะที่ช่วง พ.ศ. 2543 – 2564 พื้นที่ป่าไม้ลดลงในอัตรา 1.87 แสนไร่ต่อปี (กรมป่าไม้, 2564) แม้ว่ารัฐบาลได้พยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวมาโดยตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมา เมื่อวันที่ 22 มกราคม พ.ศ. 2528 ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติ เพื่อทำหน้าที่กำหนดนโยบายว่าด้วยการป่าไม้ของชาติและกำหนดแนวทางการจัดการป่าไม้ในระยะยาว ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2528 เพื่อกรอบแนวทางการบริหารทรัพยากรป่าไม้ของประเทศมาจนถึงปัจจุบัน แต่ทรัพยากรป่าไม้ยังลดลงอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันได้มีการปรับปรุงนโยบายป่าไม้แห่งชาติ ฉบับ พ.ศ. 2562 ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ของนโยบายป่าไม้แห่งชาติจำนวน 4 ประการ บทบัญญัตินโยบายป่าไม้แห่งชาติจำนวน 24 ข้อครอบคลุม 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดการป่าไม้ด้านการใช้ประโยชน์ผลิตผล และการบริการจากป่าไม้และอุตสาหกรรมป่าไม้และด้านการพัฒนาระบบบริหารและองค์กรเกี่ยวกับการป่าไม้ รวมทั้งข้อมูลประกอบข้อเสนอแนะนโยบายป่าไม้แห่งชาติด้วย

อุทยานแห่งชาติน้ำพองมีการบังคับใช้กฎหมายเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ตาม พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 อย่างไรก็ตาม แม้จะมีกฎหมายที่เข้มงวดในด้านการรักษาและป้องกันทรัพยากร ในระยะที่ผ่านมามีการบุกรุกพื้นที่อย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของชุมชน หรือเปลี่ยนแปลงพื้นที่เพื่อทำการเกษตร จนกระทั่งในปัจจุบัน รัฐบาลได้บังคับใช้พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในการสงวน อนุรักษ์คุ้มครอง และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติ จากข้อมูลการปฏิบัติงานในช่วงที่ผ่านมาพบว่าอุทยานแห่งชาติน้ำพองมีพื้นที่ที่ประชาชนเข้าอยู่อาศัยหรือใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรกรรมรวมกว่า 1,800 ไร่ นอกจากการบุกรุกพื้นที่แล้วยังพบการเข้ามาทำประโยชน์ในการเก็บหาของป่า และลักลอบตัดไม้อยู่บ่อยครั้ง กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และ

พันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตระหนักถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และเปิดโอกาสในการมีส่วนร่วมให้บุคคล หรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ แต่เดิมการมีส่วนร่วมของชุมชนเกิดขึ้นผ่านรูปแบบคณะกรรมการที่ปรึกษาอุทยานแห่งชาติ (Protected Area Committee: PAC) และเมื่อ พ.ศ. 2559 มีการพัฒนามาสู่การมีเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ (อส.อส.) ที่รวมหลายเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับภารกิจของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช และการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติ ไว้ด้วยกันซึ่งมีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับ ดังนี้ เครือข่ายการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควัน, เครือข่ายการมีส่วนร่วมของชุมชน/หมู่บ้านพิทักษ์ป่า รักษาสิ่งแวดล้อม, เครือข่ายการมีส่วนร่วมของชุมชน/หมู่บ้านประชาคมเศรษฐกิจพอเพียง, เครือข่ายการมีส่วนร่วมของชุมชน/หมู่บ้านด้วยกลไกเรดด์พลัส, เครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ (อส.อช.) และเครือข่ายการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการที่ปรึกษาอุทยานแห่งชาติ (PAC) เพื่อลดความเสื่อมโทรมของป่า (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช, 2564) เป้าหมายของเครือข่ายเหล่านี้คือเพื่อส่งเสริม สนับสนุนให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการผืนป่าอนุรักษ์ และเสริมสร้างทัศนคติและจิตสำนึกที่ดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ การใช้ประโยชน์อย่างรู้คุณค่าและยั่งยืนสืบต่อไป

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจที่จะศึกษา เรื่อง ความรู้ความเข้าใจและบทบาทของชุมชนในการบริหารงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของอุทยานแห่งชาติน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น เพื่อจะได้ทราบถึงความรู้ความเข้าใจและบทบาทของชุมชนในการบริหารงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของอุทยานแห่งชาติแม่ น้ำพอง สถานการณ์และความรู้ความเข้าใจของชุมชนต่อการบริหารงาน ความต้องการเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการทรัพยากรของชุมชน ปัญหาอุปสรรคในการเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการทรัพยากร และนำไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนการบริหารจัดการไฟป่าในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น เพื่อหาแนวทางส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการพื้นที่ป่าไม้ที่เป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญของตนเอง และลดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรจากการใช้ประโยชน์เกินกำลังการผลิตของป่า

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจของชุมชนรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาบทบาทของชุมชนในการบริหารงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชนรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อทราบผลของการบริหารงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติน้ำพองผ่านเครือข่ายชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เป็นกรณีศึกษากรณีเดียวแบบองค์รวม (Holistic Single Case Study) เก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยผู้วิจัยกำหนดให้ชุมชนที่ตั้งอยู่บนเส้นทางเข้าที่ทำการอุทยานแห่งชาติน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น เนื่องจากพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำพองครอบคลุมหลายอำเภอแต่มีเพียงบางส่วนที่ได้รับผลประโยชน์ หรือผลกระทบจากนโยบายการบริหารงานของอุทยานแห่งชาติน้ำพอง เมื่อพิจารณาพบว่าหมู่บ้านทั้ง 3 แห่งได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวการคมนาคมขนส่ง และการประมงพื้นบ้านรวมถึงการเก็บหาของป่าค่อนข้างมาก อีกทั้งเป็นหมู่บ้านที่เข้ามามีบทบาทในการปฏิบัติงานผ่านการทำงาน การเข้าร่วมกิจกรรมของอุทยานแห่งชาติน้ำพองเป็นประจำจึงถูกกำหนดเป็นพื้นที่ศึกษา

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ ประชาชนในชุมชนที่ตั้งอยู่บนเส้นทางเข้าที่ทำการอุทยานแห่งชาติน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น 3 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านภูคำบัว หมู่ที่ 7 บ้านภูเขาวง หมู่ที่ 10 ตำบลเขื่อนอุบลรัตน์ อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น และบ้านดอนกอก หมู่ที่ 8 ตำบลบ้านฝ้อ อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น ซึ่งมีจำนวน 402 คน ผู้ศึกษาได้คำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ (Yamane, Taro, 1976) โดยกำหนดระดับความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 จึงได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 202 โดยการสุ่มเลือกตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Proportional Stratified Sampling) (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2555)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม โดยให้ตอบคำถามตามที่กำหนดคำตอบไว้ให้เลือกเท่านั้น แบบสอบถามแบ่งเป็น 5 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป เป็นข้อมูลประกอบด้วย อายุ เพศ ระดับการศึกษาสูงสุด อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน และสถานภาพการเป็นสมาชิกหรือเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (อส.อส.) ตอนที่ 2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สังเคราะห์จากกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ตอนที่ 3 บทบาทของชุมชนในการบริหารงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (สังเคราะห์โดยผู้วิจัย) ตอนที่ 4 ผลของการบริหารงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติผ่านเครือข่ายชุมชน ตอนที่ 5 ปัญหา/ข้อเสนอแนะ ในการส่งเสริมบทบาทของชุมชนในการเข้ามาบริหารจัดการด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของอุทยานแห่งชาติน้ำพอง ลักษณะคำถามตอนที่ 3 และตอนที่ 4 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าตอบ (Rating Scale) ของ Likert ซึ่งจัดระดับการวัดข้อมูลประเภทอันตรภาคชั้น (Interval Scale) มี 5 ระดับ ดังนี้ ระดับ 5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด ระดับ 4 หมายถึง เห็นด้วยมาก ระดับ 3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง ระดับ 2 หมายถึง เห็นด้วยน้อย ระดับ 1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถาม และเก็บกลับในเวลาที่กำหนดด้วยตนเอง

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สถิติที่ใช้ในการแปรผลแบบสอบถาม ได้ใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยมีเกณฑ์คะแนนตามวิธีการคำนวณโดยใช้สูตรการคำนวณความกว้างของอันตรภาคชั้น ดังนี้

$$\text{จากสูตรความกว้างของแต่ละอันตรภาคชั้น} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด-คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} = \frac{5-1}{5} = 0.8$$

การแปรผลความหมายคะแนนเฉลี่ยที่ได้มาจัดระดับความสำคัญเป็น 5 ระดับ คือ ค่าเฉลี่ยของคะแนนความหมาย ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	4.21 – 5.00	อยู่ในเกณฑ์เห็นด้วยกับข้อความสูงสุด
ค่าเฉลี่ย	3.41 – 4.20	อยู่ในเกณฑ์เห็นด้วยกับข้อความสูง
ค่าเฉลี่ย	2.61 – 3.40	อยู่ในเกณฑ์เห็นด้วยปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	1.81 – 2.60	อยู่ในเกณฑ์เห็นด้วยกับข้อความน้อย
ค่าเฉลี่ย	1.00 – 1.80	อยู่ในเกณฑ์เห็นด้วยกับข้อความน้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบสอบถามทั้งหมดมาลงรหัส (Coding) และประเมินผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในคอมพิวเตอร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis) ซึ่งเป็นการนำข้อมูลที่ศึกษามารวบรวมในรูปสถิติ ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) วิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิเคราะห์สถิติการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for the Social Science for Windows: SPSS)

ผลการวิจัย

1. ความรู้ความเข้าใจของชุมชนรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น แสดงผลการวิจัยเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 53.0 รองลงมาเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 47.0 ช่วงอายุ 41 - 50 ปี มากที่สุด รองลงมาได้แก่ ช่วงอายุ มากกว่า 51 ปี, 31 - 40 ปี และ 21 - 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 27.2, 24.8 และ 10.4 ตามลำดับ มีระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ระดับปริญญาตรีและ ปวช./ปวส. ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และสูงกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 26.2, 21.8, 16.8, 10.4 และ 3.0 ตามลำดับ ประกอบอาชีพรับจ้างมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 23.8 รองลงมาได้แก่ รับราชการ ทำสวน/ทำไร่ ค่าขาย ทำนา พนักงานบริษัทเอกชน

และเลี้ยงสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 18.3, 17.8, 15.8, 14.9, 6.9 และ 2.5 ตามลำดับ มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากกว่า 15,000 บาท มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 40.1 รองลงมา มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 3,000 บาท, 6,001 – 9,000 บาท, 12,001 – 15,000 บาท, 3,001 – 6,000 บาท และ 9,001 – 12,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 13.9, 12.9, 12.4, 11.4 และ 9.4 ตามลำดับ ส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการอาศัยอยู่ในชุมชนมากกว่า 15 ปี คิดเป็นร้อยละ 62.4 รองลงมาได้แก่ 10 – 15 ปี, 1 – 5 ปี และ 5 – 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 35.1, 1.5, และ 1.0 ตามลำดับ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นสมาชิกอาสาสมัครพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (อส.อส.) คิดเป็นร้อยละ 69.8 และเป็นสมาชิกอาสาสมัครพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (อส.อส.) คิดเป็นร้อยละ 30.2 รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคล

คุณลักษณะส่วนบุคคลของบุคลากร		จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ	ชาย	95	47.0
	หญิง	107	53.0
2. อายุ	20-30 ปี	21	10.4
	31-40 ปี	50	24.8
	41-50 ปี	76	37.6
	มากกว่า 51 ปี	55	27.2
3. ระดับการศึกษา	ประถมศึกษา	34	16.8
	มัธยมศึกษาตอนต้น	21	10.4
	มัธยมศึกษาตอนปลาย	53	26.2
	ปวช./ปวส.	44	21.8
	ปริญญาตรีขึ้นไป	50	24.8
4. อาชีพ	ทำนา	30	14.9
	ทำสวน/ทำไร่	36	17.8
	รับจ้าง	48	23.8
	เลี้ยงสัตว์	5	2.5
	ค้าขาย	32	15.8
	รับราชการ	37	18.3
	อื่น ๆ	14	6.9
5. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	ต่ำกว่า 3,000 บาท	28	13.9
	3,001-6,000 บาท	23	11.4
	6,001-9,000 บาท	26	12.9
	9,001-12,000 บาท	19	9.4
	12,001-15,000 บาท	25	12.4

คุณลักษณะส่วนบุคคลของบุคลากร		จำนวน	ร้อยละ
	มากกว่า 15,000 บาท	81	40.1
6. ระยะเวลาในการอาศัยอยู่ในชุมชน	1-5 ปี	3	1.5
	มากกว่า 5-10 ปี	2	1.0
	มากกว่า 10-15 ปี	71	35.1
	มากกว่า 15 ปี	126	62.4
7. สมาชิกหรือเครือข่ายอาสาสมัคร พิทักษ์อุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (อส.อส.)	เป็นสมาชิก	61	30.2
	ไม่ได้เป็นสมาชิก	141	69.8

2) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ น้ำ
พอง (การศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารงานด้านการอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า) ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับมาก โดยมี
ค่าเฉลี่ยเท่าคะแนนเท่ากับ ร้อยละ 69.4 เมื่อพิจารณาตามรายข้อคำถามพบว่า กลุ่มตัวอย่าง
ตอบถูกมากที่สุด ใน ข้อ 4. อุทยานแห่งชาติมีวัตถุประสงค์ เพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ, การ
ท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ และเพื่อการศึกษาค้นคว้าวิจัย และข้อที่ 5. อุทยานแห่งชาติเป็น
แหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่ช่วยรักษาความสมดุลทางระบบนิเวศ คิดเป็นร้อยละ 100.00 และ
ข้อที่ตอบผิดมากที่สุดคือ ข้อ 8. ชุมชนโดยรอบพื้นที่อุทยานแห่งชาติมีส่วนร่วมได้รับ
ผลประโยชน์จากการจัดเก็บเงินรายได้ของอุทยานแห่งชาติ จำนวน 175 คน คิดเป็นร้อยละ
86.6 รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกี่ยวกับการบริหารงาน ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	ตอบถูก		ตอบผิด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. อุทยานแห่งชาติเป็นพื้นที่ที่สามารถเข้าไปสร้างที่อยู่อาศัย อย่าง อิสระ	103	51.0	99	49.0
2. ประชาชนทั่วไปสามารถเข้ามาใช้พื้นที่อุทยานแห่งชาติเพื่อ ปลูกพืชหรือประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้	103	51.0	99	49.0
3. ชุมชนโดยรอบอุทยานแห่งชาติสามารถปล่อยปศุสัตว์เข้าไป เลี้ยงในเขตอุทยานแห่งชาติได้	100	49.5	102	50.5
4. อุทยานแห่งชาติมีวัตถุประสงค์เพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ, การ ท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ และเพื่อการศึกษาค้นคว้าวิจัย	202	100.0	0.0	0.0
5. อุทยานแห่งชาติเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่ ช่วยรักษาความสมดุลทางระบบนิเวศ	202	100.0	0.0	0.0

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกี่ยวกับการบริหารงาน ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	ตอบถูก		ตอบผิด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
6. ประชาชนสามารถเข้าไปในอุทยานแห่งชาติเพื่อเก็บ หาของป่าเพื่อนำมาดำรงชีพได้	183	90.6	19	9.4
7. ประชาชนสามารถเข้าไปล่าสัตว์ป่าเพื่อนำมา ประกอบอาหารดำรงชีพได้	104	51.5	98	48.5
8. ชุมชนโดยรอบพื้นที่อุทยานแห่งชาติมีส่วนร่วมได้รับ ผลประโยชน์จากการจัดเก็บเงินรายได้ของอุทยาน แห่งชาติ	27	13.4	175	86.6
9. ประชาชนที่มีที่ดินทำกินก่อนประกาศเขตอุทยาน แห่งชาติสามารถใช้ที่ดินทำกินนั้นต่อไปได้	199	98.5	3	1.5
10. เราสามารถมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการอุทยาน แห่งชาติได้	179	88.6	23	11.4
เฉลี่ย	140.2	69.4	61.8	30.6

2. บทบาทของชุมชนในการบริหารงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชนรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ผลการวิเคราะห์(บทบาทของชุมชนในการบริหารงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า) กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นประชาชนที่อยู่ในชุมชนโดยรอบอุทยานแห่งชาติน้ำพองมีบทบาทในการบริหารงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของอุทยานแห่งชาติน้ำพองในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.05$, S.D. = 0.98) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า บทบาทด้านการตัดสินใจ/กำหนดนโยบายชุมชนโดยรอบอุทยานแห่งชาติน้ำพองมีบทบาทในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.04$, S.D. = 1.00) โดยมีบทบาทในการวางแผน แก้ไขปัญหา การนำเสนอโครงการที่เป็นประโยชน์ การเสนอความเห็นในการปรับปรุงแนวทางในการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ของอุทยานแห่งชาติ อยู่ในระดับปานกลาง บทบาทด้านการปฏิบัติการ ชุมชนมีบทบาทอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.41$, S.D. = 1.03) โดยมีบทบาทในการประชาสัมพันธ์หรือเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และการสนับสนุนเพื่อการดำเนินงานกิจกรรมอยู่ในระดับปานกลาง และมีบทบาทในการเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่อุทยานแห่งชาติจัดขึ้นรวมถึงให้ความร่วมมือในการดำเนินการตามกฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวข้องกับอุทยานแห่งชาติในระดับมาก บทบาทในการติดตามประเมินผลพบว่าชุมชนมีบทบาทในด้านนี้ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.57$, S.D. = 0.89) โดยมีบทบาทในการศึกษาผลการดำเนินงานของโครงการในระดับปานกลาง และมีบทบาทในการประเมินผลการดำเนินโครงการและติดตามผลการปฏิบัติงานของอุทยานแห่งชาติอยู่ในระดับน้อย รายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 บทบาทของชุมชนในการบริหารงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

บทบาทของชุมชนในการบริหารงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับบทบาท
บทบาทด้านการตัดสินใจ/กำหนดนโยบาย	3.04	1.00	ปานกลาง
1. ท่านเข้าร่วมการประชุมในการวางแผน แก้ไขปัญหาอย่างสม่ำเสมอ	3.14	1.04	ปานกลาง
2. ท่านมีบทบาทในการนำเสนอโครงการที่เป็นประโยชน์หรือสามารถแก้ปัญหาด้านทรัพยากรในอุทยานแห่งชาติที่ประชุม	2.96	1.00	ปานกลาง
3. ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอความเห็นในการปรับปรุงแนวทางในการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ของอุทยานแห่งชาติ	3.02	0.97	ปานกลาง
บทบาทด้านการปฏิบัติการ	3.41	1.03	ปานกลาง
1. ท่านมีบทบาทในการประชาสัมพันธ์หรือเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านทรัพยากรของอุทยานแห่งชาติ	3.23	1.07	ปานกลาง
2. ท่านมีบทบาทในการสนับสนุนเพื่อการดำเนินงานกิจกรรมในด้านต่าง ๆ ของอุทยานแห่งชาติ	3.33	1.04	ปานกลาง
3. ท่านเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่อุทยานแห่งชาติจัดขึ้น	3.51	1.01	มาก
4. ท่านให้ความร่วมมือในการดำเนินการตามกฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวข้องกับอุทยานแห่งชาติ	3.56	1.00	มาก
บทบาทในการติดตามประเมินผล	2.57	0.89	น้อย
1. ท่านได้ศึกษาผลการดำเนินงานของโครงการต่าง ๆ ที่อุทยานแห่งชาติจัดทำขึ้นหลังเสร็จสิ้นกิจกรรม	2.62	0.93	ปานกลาง
2. ท่านมีส่วนในการประเมินผลการดำเนินโครงการ	2.55	0.88	น้อย
3. ท่านได้มีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงานของอุทยานแห่งชาติ	2.54	0.88	น้อย
เฉลี่ย	3.05	0.98	ปานกลาง

3. ผลของการบริหารงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ น้ำพองผ่านเครือข่ายชุมชน เมื่อสอบถามชุมชนรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติ น้ำพองเพื่อสอบถามความคิดเห็นของชุมชนต่อการบริหารงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า หากอุทยานแห่งชาติส่งเสริมให้เครือข่ายชุมชนเข้ามามีบทบาทในการบริหารงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติ การที่เครือข่ายชุมชนเข้ามามีบทบาทในการบริหารงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติจะมีผลต่อการบริหารงานในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 1.07) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การเข้ามามีบทบาทของชุมชนในการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติสามารถลดความขัดแย้งระหว่างคนกับป่าได้มีผลต่อการบริหารในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 3.64) รายละเอียดดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลของการบริหารงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติผ่านเครือข่ายชุมชน

ผลของการบริหารงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	$\bar{X}$	S.D.	ผลการบริหาร
1. การที่เครือข่ายชุมชน เข้ามามีบทบาทในการกำหนดนโยบายในการจัดการทรัพยากรจะเกิดประโยชน์ต่อทรัพยากรธรรมชาติและชุมชนมาก	4.20	0.74	มาก
2. การที่รัฐออกกฎหมาย ระเบียบ ขึ้นใหม่เพื่อให้ทันต่อสถานการณ์ ปัจจุบันจะช่วยลดความเสี่ยงโทรมจากการใช้ประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาติได้	4.39	0.75	มากที่สุด
3. การที่อุทยานแห่งชาติให้ชุมชน เข้ามามีบทบาทในการแสดงความคิดเห็น/กำหนดนโยบายจะช่วยลดความเสี่ยงโทรมจากการใช้ประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาติได้	4.32	0.76	มากที่สุด
4. การออกประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ของเจ้าหน้าที่จะช่วยให้ชุมชนเกิดความเข้าใจถึงบทบาทในการเข้าถึงทรัพยากร	4.31	0.78	มากที่สุด
5. การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพจะช่วยให้ชุมชนรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติลดการพึ่งพิงป่า	4.49	0.73	มากที่สุด
6. การ เข้ามามีบทบาทของชุมชนในการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติสามารถลดความขัดแย้งระหว่างคนกับป่าได้	4.67	3.64	มากที่สุด
7. การแก้ไขกฎหมาย ระเบียบ โดยรับฟังความคิดเห็นของชุมชนช่วยให้เกิดความเป็นธรรม และแก้ไขปัญหาได้จริง	4.37	0.76	มากที่สุด
8. ชุมชนยอมรับและเข้าใจกฎ ระเบียบที่เกิดขึ้นจากการ เข้ามามีบทบาทในด้านต่าง ๆ	4.07	0.81	มาก
9. กิจกรรมระหว่างอุทยานแห่งชาติ และชุมชนช่วยส่งเสริมให้ชุมชนรักษาทรัพยากรธรรมชาติ	3.99	0.85	มาก
10. การดำเนินงานที่ผ่านมาร่วมกันระหว่างชุมชนและอุทยานแห่งชาติสามารถช่วยรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ควบคู่ไปกับการดำรงชีวิตตามวิถีชุมชนได้	3.98	0.89	มาก
เฉลี่ย	4.28	1.07	มากที่สุด

อภิปรายผล

1. ความรู้ความเข้าใจของชุมชนรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น แสดงผลการวิจัยเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 41 - 50 ปี มีระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ประกอบอาชีพรับจ้างมากที่สุด มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากกว่า 15,000 บาท ส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการอาศัยอยู่ในชุมชนมากกว่า 15 ปี ส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นสมาชิกอาสาสมัครพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (อส.อส.) และ 2) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารงานด้านการอนุรักษ์

ทรัพยากรธรรมชาติน้ำพอง ในภาพรวม มีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับมาก อุทยานแห่งชาติ มีวัตถุประสงค์ เพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ, การท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ และเพื่อการศึกษา ค้นคว้าวิจัย และ อุทยานแห่งชาติเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่ช่วยรักษาความสมดุลทางระบบนิเวศ ส่วนข้อที่ตอบผิดมากที่สุด คือ ชุมชนโดยรอบพื้นที่อุทยานแห่งชาติมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์จากการจัดเก็บเงินรายได้ของอุทยานแห่งชาติ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ (ธิดาพร ลครพล และปานปั้น รongหานาม, 2565)

2. บทบาทของชุมชนในการบริหารงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชน รอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ผลการวิเคราะห์กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นประชาชนที่อยู่ในชุมชนโดยรอบอุทยานแห่งชาติน้ำพองมีบทบาทในการบริหารงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของอุทยานแห่งชาติน้ำพองในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน บทบาทด้านการตัดสินใจ/กำหนดนโยบายชุมชนโดยรอบอุทยานแห่งชาติน้ำพอง บทบาทในการวางแผน แก้ไขปัญหา การนำเสนอโครงการที่เป็นประโยชน์ การเสนอความเห็น ในการปรับปรุงแนวทางในการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ของอุทยานแห่งชาติ บทบาทด้านการปฏิบัติการชุมชน บทบาทในการประชาสัมพันธ์หรือเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร การสนับสนุนเพื่อการดำเนินงานกิจกรรม และมีบทบาทในการเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่อุทยานแห่งชาติ จัดขึ้นรวมถึงให้ความร่วมมือในการดำเนินการตามกฎหมายอยู่ในระดับปานกลาง และระเบียบที่เกี่ยวข้องกับอุทยานแห่งชาติในระดับมาก บทบาทในการติดตามประเมินผล อยู่ในระดับน้อย สอดคล้องกับการศึกษาของ อรรถกร จัตกุล ที่ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของชุมชนในท้องถิ่นต่อการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว จังหวัดบุรีรัมย์ กรณีศึกษาชุมชนวนอุทยานเขากระโดง และพบว่า ประชาชนในชุมชนใกล้เคียงแหล่งท่องเที่ยวมีบทบาทต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตลาดท่องเที่ยววนอุทยานเขากระโดง อยู่ในระดับปานกลาง บางบทบาทยังมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย นอกจากนั้นงานวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นว่า ผลของการบริหารงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติผ่านเครือข่ายชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการออกประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ของเจ้าหน้าที่จะช่วยให้ชุมชนเกิดความเข้าใจถึงบทบาทในการเข้าถึงทรัพยากรได้ในระดับมากที่สุด (อรรถกร จัตกุล, 2561) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรลิขิต แสงพระจันทร์ ประสิทธิ์ กุลบุญญา และ เรืองเดช เขจรศาสตร์ ที่ได้ศึกษาเรื่องบทบาทของบุคลากรในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในวิทยาลัยครูปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่ได้เสนอว่า หากปรับบทบาทบุคลากรเข้ามามีความร่วมมือกับชุมชนในการรักษาสิ่งแวดล้อม และจัดการให้ความรู้แก่ประชาชนในชุมชนใกล้เคียงให้ร่วมมือกันในการรักษาอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงการติดตามสนับสนุนให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ รักษาสิ่งแวดล้อมแก่ชุมชนรอบข้าง จะช่วยให้การจัดการสิ่งแวดล้อมมีประสิทธิภาพมากขึ้น (พรลิขิต แสงพระจันทร์ และคณะ, 2564)

3. ผลของการบริหารงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติน้ำพองผ่านเครือข่ายชุมชน หากอุทยานแห่งชาติส่งเสริมให้เครือข่ายชุมชนเข้ามามีบทบาทในการบริหารงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติ การที่เครือข่ายชุมชนเข้ามามีบทบาทในการบริหารงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติจะมีผลต่อการบริหารงานในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การเข้ามามีบทบาทของชุมชนในการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติสามารถลดความขัดแย้งระหว่างคนกับป่าได้มีผลต่อการบริหารในระดับมากที่สุด การดำเนินงานร่วมกันระหว่างชุมชนและอุทยานแห่งชาติจะสามารถช่วยรักษาทรัพยากรธรรมชาติควบคู่ไปกับการดำรงชีวิตตามวิถีชุมชนได้ สอดคล้องกับการศึกษาของ กิตติพล แต่งผิวและจินตนา ออมรวงสิน ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อจิตอาสาของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของชุมชนตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี และพบว่า ควรสร้างจิตอาสาของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการประชาสัมพันธ์ เชิญชวน สร้างความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการขยายเครือข่ายจิตอาสา รวมไปถึงส่งเสริมการสร้างกระบวนการรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง (กิตติพล แต่งผิวและ จินตนา ออมรวงสิน, 2558) เช่นเดียวกับงานวิจัยของ พงษ์พร ศรีจันทวงษ์ สาคร พรหมโคตร ที่ได้ศึกษาเรื่อง จิตอาสาเกี่ยวกับบทบาทการอนุรักษ์และการจัดการป่าชุมชน กรณีศึกษาภูเตาโป่ง ป่าชุมชนบ้านบุงกุ่ม ต.นาหอ อ.ด่านซ้าย จ.เลย. ที่ได้มีเครือข่ายจิตอาสา มีคณะทำงาน ร่วมกันดำเนินกิจกรรมเพื่อพิทักษ์ป่าอย่างต่อเนื่อง สร้างความตระหนักในด้านการอนุรักษ์และเห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมแก่นักท่องเที่ยว การจัดทำระเบียบการใช้ป่าร่วมกัน การทำกิจกรรมสร้างแนวกันไฟ และการออกตรวจป่าเดือนละสองครั้ง จนกระทั่งสามารถลดความขัดแย้งของคนในชุมชนลงได้ (พงษ์พร ศรีจันทวงษ์ และสาคร พรหมโคตร, 2562) นอกจากนี้ที่กล่าวมาแล้ว ข้อค้นพบอีกข้อหนึ่งจากงานวิจัยนี้ คือ การที่เครือข่ายชุมชนเข้ามามีบทบาทในการกำหนดนโยบายในการจัดการทรัพยากรจะเกิดประโยชน์ต่อทรัพยากรธรรมชาติและชุมชนมาก เช่นเดียวกับการศึกษาของลำเงิน สุริยวงศ์, พุทธิรักษ์ ปราบนอก และธนพฤกษ์ ชามะรัตน์ และ ณิชนนท์ จิริกิจนิมิต ที่ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในงานวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์กับการจัดการสิ่งแวดล้อมและงานวิจัยบทบาทพระสงฆ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ทั้ง 2 งานวิจัยชี้เห็นว่า พระสงฆ์จะมีบทบาทในการเป็นผู้นำ การวางรูปแบบและวางนโยบายเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นสำคัญ ดังนั้นพระสงฆ์ในฐานะที่เป็นผู้นำตามธรรมชาติจะสามารถเสริมสร้างความสมดุลในธรรมชาติ เพื่อการวางแผนพัฒนาและสร้างความสมดุลระหว่างคนและทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งลักษณะของผู้นำตามธรรมชาติในชุมชนนอกจากพระสงฆ์แล้ว ผู้อาวุโส ผู้นำหมู่บ้าน ก็เป็นผู้นำชุมชนที่สามารถร่วมบริหารงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติผ่านเครือข่ายชุมชนได้ (ลำเงิน สุริ

ยวงค์ และคณะ, 2565); (ณัฐนนท์ จิริกิจนิมิต, 2565) เช่นเดียวกับงานวิจัยของ อภิชา พรเจริญ กิจกุล ที่ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทผู้นำท้องถิ่นด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ที่ได้พบว่า ผู้นำท้องถิ่นมีบทบาทอยู่ในระดับมาก เนื่องจาก มีความพยายามที่ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรภาครัฐ องค์กรเอกชน ชุมชน และ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการร่วมกันจัดทำแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ แผนการอนุรักษ์ และใช้ประโยชน์ทรัพยากร แผนการฟื้นฟูทรัพยากร แผนการเฝ้าระวังทรัพยากร และ ดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมของ ประชาชน จึงส่งผลให้บทบาทของผู้นำท้องถิ่นอยู่ในระดับ มาก (อภิชา พรเจริญกิจกุล, 2558)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า 1. ความรู้ความเข้าใจของชุมชนรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น แสดงผลการวิจัยเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปส่วนใหญ่เป็นเพศ หญิง มีอายุ 41 - 50 ปี มีระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ประกอบอาชีพรับจ้าง มี รายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากกว่า 15,000 บาท ส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการอาศัยอยู่ในชุมชน มากกว่า 15 ปี และไม่ได้เป็นสมาชิกอาสาสมัครพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช และ 2) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ น้ำพอง ในภาพรวม มีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับมาก ส่วนความเข้าใจอุทยานแห่งชาติมี วัตถุประสงค์ เพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ, การท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ และเพื่อการศึกษา ค้นคว้าวิจัย และ อุทยานแห่งชาติเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่ช่วยรักษาความสมดุลทาง ระบบนิเวศ ส่วนข้อที่ตอบผิดมากที่สุด คือ ชุมชนโดยรอบพื้นที่อุทยานแห่งชาติมีส่วนร่วมได้รับ ผลประโยชน์จากการจัดเก็บเงินรายได้ของอุทยานแห่งชาติอยู่ในระดับปานกลาง 2. บทบาท ของชุมชนในการบริหารงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชนรอบแนวเขตอุทยาน แห่งชาติน้ำพอง อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน บทบาทด้านการตัดสินใจ/ กำหนดนโยบายชุมชนโดยรอบอุทยานแห่งชาติน้ำพอง บทบาทในการวางแผน แก้ไขปัญหา การนำเสนอโครงการที่เป็นประโยชน์ การเสนอความเห็นในการปรับปรุงแนวทางในการ ดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ของอุทยานแห่งชาติ บทบาทด้านการปฏิบัติการชุมชน บทบาทใน การประชาสัมพันธ์หรือเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร การสนับสนุนเพื่อการดำเนินงานกิจกรรม และมี บทบาทในการเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่อุทยานแห่งชาติจัดขึ้นรวมถึงให้ความร่วมมือใน การดำเนินการตามกฎหมายอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนระเบียบที่เกี่ยวข้องกับอุทยานแห่งชาติ อยู่ในระดับมาก บทบาทในการติดตามประเมินผล อยู่ในระดับน้อย และ 3. ผลของการ บริหารงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ น้ำพองผ่านเครือข่ายชุมชน การที่เครือข่าย ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการบริหารงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติจะมีผลต่อการ

บริหารงานในระดับมากที่สุด สามารถลดความขัดแย้งระหว่างคนกับป่าได้มีผลต่อการบริหาร การดำเนินงานร่วมกันระหว่างชุมชนและอุทยานแห่งชาติจะสามารถช่วยรักษา ทรัพยากรธรรมชาติ ควบคู่ไปกับการดำรงชีวิตตามวิถีชุมชนได้ ดังนั้น 1) อุทยานแห่งชาตินี้ กงควรเปิดโอกาสให้จากภาคประชาชน ภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทในการกำหนดนโยบาย การบริหารจัดการพื้นที่เพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งทางด้านการจัดการพื้นที่การท่องเที่ยว เศรษฐกิจ ของชุมชนรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติ เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ในด้านการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ 2) อุทยานแห่งชาตินี้ควรให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนที่อยู่ รอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติเกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบ ที่เกี่ยวข้องที่ใช้ในการบริหารจัดการ พื้นที่เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงอำนาจหน้าที่ที่สามารถดำเนินการได้ ป้องกันความขัดแย้งอันเกิด จากความไม่รู้และความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน 3) อุทยานแห่งชาตินี้ควรจัดกิจกรรมการส่งเสริม ให้ชุมชน ประชาชนที่อยู่โดยรอบเข้ามามีบทบาทในการดำเนินการร่วมกับเจ้าหน้าที่ เพื่อลด ช่องว่างระหว่างการบริหารจัดการพื้นที่สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่มีการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม ผ่านกลไกของหน่วยงานและชุมชน 4) การศึกษาการใช้ประโยชน์พื้นที่ รวมถึงผลผลิตของป่าที่ ชุมชนต้องการ และแนวทางในการส่งเสริมบทบาทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 5) การศึกษา เปรียบเทียบผลของการให้ภาคประชาชนเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่เพื่อเปรียบเทียบและหาแนวทางการบริหารจัดการโดยการส่งเสริม ให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการบริหารงานมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมป่าไม้. (2564). โครงการจัดทำข้อมูลสภาพพื้นที่ป่าไม้ ปี พ.ศ. 2564. เรียกใช้เมื่อ 5 มีนาคม 2565 จาก https://forestinfo.forest.go.th/Content/file/ForestArea/ForestArea_2564.pdf
- กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช. (2564). คู่มืออาสาสมัครพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (อส.อส.). เรียกใช้เมื่อ 5 มีนาคม 2565 จาก https://www.dnp.go.th/info_protect/data%20catalog/DocumentDownload/Document/DataSet%2062_08%20%E0%B8%84%E0%B8%B9%E0%B9%88%E0%B8%A1%E0%B8%B7%E0%B8%AD%20%E0%B8%AD%E0%B8%AA.%E0%B8%AD%E0%B8%AA.pdf
- กิตติพล แต่งผิวและ จินตนา ออมสงวนสิน. (2558). ปัจจัยที่มีผลต่อจิตอาสาของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของชุมชนตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี. วารสารวิจัยรำไพพรรณี, 9(3), 5 – 15.

- ณัฐนนท์ จิริกิจนิमित. (2565). บทบาทพระสงฆ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, 11(1), 248-265.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2555). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: บิสิเนสอาร์แอนด์ดี.
- ธิดาพร ลครพล และปานปั่น รongหานาม. (2565). ความร่วมมือของอุทยานแห่งชาติภูมา่านจังหวัดขอนแก่นร่วมกับหน่วยงานภาคีในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน. Journal of Roi Kaensarn Academi, 7(9), 141 – 155.
- พยุ่งพร ศรีจันทวงษ์ และสาคร พรหมโคตร. (2562). จิตอาสา กับบทบาทการอนุรักษ์และการจัดการป่าชุมชน กรณีศึกษาภูเตาโป่ง ป่าชุมชนบ้านบึงกุ่ม ต.นาหว่อ อ.ด่านซ้าย จ.เลย. วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี, 2(2) ,65 – 76.
- พรลิขิต แสงพระจันทร์ และคณะ. (2564). บทบาทของบุคลากรในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในวิทยาลัยครูปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 6(1), 83 – 94.
- ลำเงิน สุริยวงศ์ และคณะ. (2565). บทบาทของพระสงฆ์กับการจัดการสิ่งแวดล้อม ของชุมชนเมืองขอนแก่น. วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, 22(3), 221 – 233.
- อภิชา พรเจริญกิจกุล. (2558). บทบาทผู้นำท้องถิ่นด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของอำเภอตอนตม จังหวัดนครปฐม. วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2(1), 67-79.
- อรรถกร จัตกุล. (2561). บทบาทของชุมชนในท้องถิ่นต่อการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว จังหวัดบุรีรัมย์กรณีศึกษาชุมชนวนอุทยานเขากระโดง. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 10(1), 167-182.
- Yamane, Taro. (1976). Statistics: An introductory analysis (2nd ed.). New York: Harper and Row.